

Factors Affecting Divorce in Iranian Society; Modeling Using the Dimtel Method Somaye Miri ¹ | Sepideh Maghsoodi ² | Mohsen Niazi ³

DOR: 20.1001.1.26454955.1401.17.61.7.2

Research Paper

Received:
28 September 2021Revised:
27 August 2022Accepted:
3 September 2022Published:
26 December 2022

P.P: 175-197

ISSN: 2645-4955
E-ISSN: 2645-5269**Abstract**

The family is the bed of all social affairs and the origin of people, as one of the main social institutions, disturbance and damage to it and the phenomenon of divorce will not be unaffected in the spread of social issues. The purpose of this research is to investigate the factors affecting divorce in Iranian society; Modeling using Dimtel method is a survey approach. In this method, the cause-and-effect relationship between the factors affecting divorce has been discussed, in such a way that the factors affecting divorce have been identified by reviewing the research literature, and then the Dimtel method has been used to explain and evaluate the relationships between these factors.

The statistical community of this research was formed by experts and specialists in the social field and familiar with the family field in Kashan University in 2021. The said questionnaire includes 9 main factors and 31 sub-factors, and the experts and specialists rated the effect of each factor on the other factor. The results showed that the component of "ethical factors" has the most impact on other elements, in contrast to "religious beliefs" which has the least amount, which is strongly influenced by other elements of the model and was identified as the most important influencing factor. The "psychological factors" component has the most interaction with other factors and is placed in the center of the model. Also, among the secondary factors, infidelity, lack of mental preparation for marriage, forced marriage with a coefficient of determination of 0.586 in the first rank, age mismatch of couples with a coefficient of determination of 0.571 in the second rank, betrayal of families with The coefficient of determination is 0.501 in the third rank, failure to satisfy sexual needs and lack of appropriate temperament with the coefficient of determination of 0.358 in the fourth rank and the lack of social and cultural proportions between married couples' families with the coefficient of determination of 0.312 in the rank It is the fifth and the rest of the coefficients are in the next ranks.

Keywords: Factors Affecting Divorce, Family Breakup, Iranian Society, Dimtel Method.

1. Corresponding Author: Ph.D. in Sociology, Social Issues, Kashan University, Kashan, Iran.
Tirdad1320@gmail.com
2. PhD in Sociology, Social Issues, Tehran Azad University, Center, Tehran, Iran.
3. Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Kashan University.

۶۱

سال هفدهم
زمستان ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۶
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۹
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۰۵
صص: ۱۹۷-۱۷۵شبا چاپی: ۴۹۵۵-۲۶۴۵
الکترونیکی: ۵۲۶۹-۲۶۴۵

نشریه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛
الگویابی با استفاده از روش دیمتلسمیه میری^۱ | سپیده مقصودی^۲ | محسن نیازی^۳

چکیده

خانواده بستر تمام شئونات اجتماعی و خاستگاه افراد است که به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین نهاد اجتماعی آشفستگی و آسیب بر آن و پدیده طلاق در گسترش مسائل اجتماعی بی‌تأثیر نخواهند بود. هدف از این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل با رویکرد پیمایشی است. در این روش به رابطه‌ی علی و معلولی میان عوامل مؤثر بر طلاق پرداخته شده است، بدین صورت که ابتدا با بررسی ادبیات تحقیق عوامل مؤثر بر طلاق شناسایی و سپس به منظور تبیین و ارزیابی روابط بین این عوامل از روش دیمتل استفاده شده است.

جامعه‌ی آماری این تحقیق را خبرگان و متخصصان در حوزه‌ی اجتماعی و آشنا به حوزه‌ی خانواده، در دانشگاه کاشان در سال ۱۴۰۰ تشکیل داده است. پرسشنامه‌ی مذکور شامل ۹ عامل اصلی و ۳۱ عامل فرعی است و خبرگان و متخصصان به میزان تأثیر هر عامل نسبت به عامل دیگر امتیاز دادند. نتایج نشان داد که، مؤلفه‌ی «عوامل اخلاقی» بیشترین اثرگذاری را بر سایر عناصر داراست، در مقابل «باورهای مذهبی» که کمترین مقدار را به خود اختصاص داده است، که به شدت تحت تأثیر دیگر عناصر الگو قرار دارد و مهمترین عامل اثرپذیر شناسایی شد. مؤلفه‌ی «عوامل روانی» بیشترین تعامل را با دیگر عوامل داشته است و در مرکز مدل قرار گرفته است. همچنین، از بین عوامل فرعی هم، خیانت، عدم آمادگی روانی برای ازدواج، ازدواج تحمیلی با ضریب تعیین ۰/۵۸۶ در رتبه‌ی نخست، عدم تناسب سنی زوجین با ضریب تعیین ۰/۵۷۱ در رتبه‌ی دوم، خیانت خانواده‌ها با ضریب تعیین ۰/۵۰۱ در رتبه‌ی سوم، عدم ارضای نیازهای جنسی و فقدان خلق و خوی مناسب با ضریب تعیین ۰/۳۵۸ در رتبه‌ی چهارم و عدم تناسب اجتماعی و فرهنگی میان خانواده‌های زوجین با ضریب تعیین ۰/۳۱۲ در رتبه‌ی پنجم قرار دارد و بقیه ضرایب نیز در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

واژگان کلیدی: عوامل مؤثر بر طلاق؛ گسست خانواده، جامعه‌ی ایرانی؛ روش دیمتل.

Tirdad1320@gmail.com

۱. نویسنده مسئول: دکترای جامعه‌شناسی، مسائل اجتماعی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

۲. دکترای جامعه‌شناسی، مسائل اجتماعی، دانشگاه آزاد تهران مرکز، تهران، ایران.

۳. استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان.

استناد: میری، سمیه؛ مقصودی، سپیده؛ نیازی، محسن. عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل؛ فرهنگی-تربیتی

زنان و خانواده، ۶۱(۴)، ۱۹۷-۱۷۵. DOR: 20.1001.1.26454955.1401.17.61.7.2

© نویسنده‌گان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

خانواده به عنوان اولین خاستگاه روابط انسانی نقش بسزایی در شکل گیری نگرش‌ها و بازخوردهای اجتماعی، آمادگی و توسعه مهارت‌های اجتماعی اعضای خود را بر عهده دارد (حمیدی، عباسی و حسینی، ۲۰۱۰) و در پی آن ازدواج نیز حساس‌ترین رابطه‌ی خانوادگی قلمداد می‌شود. این حساسیت نه تنها در کسب و حفظ صمیمیت بلکه در حفظ ساختار ازدواج نیز خود را نشان می‌دهد (المنند، ۲۰۰۸؛ وای و ییپ^۲، ۲۰۰۹). بنابراین، ازدواج اولین مرحله‌ی چرخه‌ی زندگی خانوادگی و مهمترین عامل در ایجاد جامعه‌ی سالم، پدیده‌ای بسیار بااهمیت قلمداد می‌شود (نیازی و میری، ۱۳۹۸).

ازدواج به عنوان یک هنجار اجتماعی، بر اساس توافق طرفین، بر مبنای یک سلسله اصول شکل یافته و دوام می‌یابد و هر قدر طرفین به آن اصول مدون یا غیرمدون پایبندتر باشند قوام بقای آن بیشتر است. یکی از این تحولاتی که باعث شده بقای زندگی زناشویی دستخوش تغییرات شود، گذر از جوامع سنتی به مدرن، همراه با تغییرات فرهنگی و اجتماعی وسیع و تأثیرپذیری نهاد خانواده است، در نتیجه، شیوه‌های متعارف تعامل اعضای خانواده، به ویژه زوجین دست‌خوش تغییر قرار گرفته و خانواده را با مسائل جدیدی مواجه کرده است (اعظم‌آزاده، ۱۳۹۵). از سوی دیگر، گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز موجب تغییراتی در گفتار، رفتار و اخلاق نسل جدید شده است. هر چه میزان استفاده از شبکه‌های مجازی در خانواده بیشتر باشد، تعاملات خانوادگی کمتر می‌شود و سرمایه‌ی اجتماعی پیوند خانوادگی رو به زوال می‌رود.

نتایج پژوهش حاج‌محمدی (۱۳۹۶)، نشان داد تهدید شبکه‌های اجتماعی می‌تواند آسیب‌هایی جبران‌ناپذیری همچون؛ تضعیف نقش خانواده به منزله مرجع عاطفی، کاهش ارتباط والدین با فرزندان، بی‌اعتمادی زوجین به یکدیگر، دروغ‌گویی، افزایش طلاق و هنجارشکنی‌های اخلاقی، ترویج عشق‌های مجازی، بی‌توجهی به مسئولیت‌ها، افزایش ارتباطات نامشروع و غیره به جنبه‌های

1. Allemand, M.

2. Wai, S., Yip, T.

مختلف نظام خانواده وارد کند. طلاق دارای آثار و پیامدهای عمیق اقتصادی، اجتماعی، روانی، قانونی و والدینی بر مردان و زنان مطلقه، فرزندان طلاق و اجتماع است (ویس^۱، ۱۹۷۵). مسائلی که به طلاق منجر می‌شود، ممکن است از آغاز رابطه مشخص و آشکار باشد و یا در طول زمان ایجاد و تشدید شود (ویلیامسون، نگویان و بردبری^۲، ۲۰۱۵).

طلاق جزء مسائلی است که به استناد شواهد و آمار روند رو به رشدی را طی می‌کند (قدسی، ۱۳۹۰). امروزه افزایش آمار طلاق نشان می‌دهد که افراد به دلایلی حاضر به حفظ رابطه‌ی زناشویی خود نیستند و ترجیح می‌دهند طلاق بگیرند (مانیرسکا^۳، ۲۰۱۶). بر اساس آمارهای موجود، نسبت طلاق در امریکا ۵۲ درصد، در آلمان ۴۲ درصد و در استرالیا و انگلستان ۴۲ تا ۴۵ درصد گزارش شده است (باکوم، هاهلوک، ترمایر^۴، ۲۰۰۶).

عوامل متعددی در شکست یک رابطه‌ی زناشویی مؤثرند مانند: عوامل (فردی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی) و برخی دیگر، زمینه‌ی قومی - فرهنگی زوجین را از عوامل مؤثر بر طلاق قلمداد کرده‌اند (حسینی شاهرودی، ۱۳۸۰). از طرفی عوامل اقتصادی مثل فقر و درآمد کم خانواده و تورم موجب جدایی زوجین می‌شود (صدرالاشرفی، طارسی، شمخانی، افراشته، ۱۳۹۱). به نظر کانگر، سیمومنز، ویتبک، هاک، ملی^۵ (۱۹۹۰). دوره‌های سخت اقتصادی در جامعه، نتایج زیان‌باری بر خانواده‌ها دارد که از جمله آنها احتمال گسیختگی خانواده و بی‌سامانی آن است. محرومیت اقتصادی تعاملات مثبت زوجین را کاهش، و آن‌ها را به سوی طلاق سوق می‌دهد. تورم با کاهش درآمد و ثروت نیز می‌تواند بر طلاق تأثیر بگذارد (شلکنز و گلیکسبرگ^۶، ۲۰۱۲). طبق دیدگاه روی^۷ (۲۰۱۰) تغییرات بیکاری می‌تواند از دو طریق بر طلاق تأثیر بگذارد: اول، می‌تواند بر جزء غیرمالی کیفیت زندگی و دوم، از طریق تغییر در میزان درآمد انتظاری اثر بگذارد.

1. Weiss, Robert,S.
2. Williamson,H., Nguyen, C., Bradbury,T.
3. Marinescu,L.
4. Baucom,D., Hahlweg,K., Thurmaier, F.
5. Conger,R., Simons, R., Whitbeck, L., Huck,S., Melby, J.
6. Schellekens,J., Glikberg,D.
7. Roy,S.

هلرشتاین و موریل^۱ (۲۰۱۱)، نیز در تحقیق خود، نشان داده که بین بیکاری و طلاق، رابطه‌ای منفی و قوی و مهم وجود دارد به گونه‌ای که یک درصد افزایش در میزان بیکاری طی دوره‌ی زمانی مطالعه با کاهش تقریبی یک درصد طلاق در همان زمان مرتبط است. از عوامل مهم دیگری که می‌تواند بر طلاق تأثیر بگذارد، مسائل جنسی زوجین به عنوان یک عامل فردی است (فروتن، ۱۳۸۷). افرادی که در رابطه‌ی جنسی خود با همسرشان رضایت بالایی دارند، به‌طور قابل توجهی کیفیت زندگی بهتری را نسبت به آن‌هایی که رضایت ندارند، تجربه می‌کنند (عسکری‌فرد، ۱۳۸۰).

محمدی، فقیه‌زاده و حیدری در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که ۳۳ درصد از زنان ایرانی دارای مشکلات جنسی هستند (محمدی‌فقیه‌زاده و حیدری، ۱۳۸۷). مطالعات مختلف نشان می‌دهد که روند افزایش طلاق در نیم قرن اخیر یک روند جهانی است و معلول تغییرات اقتصادی، جمعیتی، حقوقی، ارزشی و فرهنگی است (گونزالز: ۲۰۰۹). طلاق عامل تنش‌زای مهمی است که توان افزایش خطر طیفی از پیامدهای منفی مربوط به سلامت برای خود زوج و فرزندان آن‌ها را دارد و با خطر خودکشی همراه است (اسبارا، هاسلمو و ناچوپراناتو^۳، ۲۰۱۲؛ گیریناوی و کلارک^۴، ۲۰۱۷؛ یپ و هانگ چان، یانگ^۵، ۲۰۱۵).

شیلین، ژنگ و وارد^۶ (۲۰۱۸)، در پژوهشی به تأثیر اینترنت بر طلاق بیان می‌کند که در طول دو دهه گذشته تعداد طلاق‌ها در چین رو به افزایش است که استفاده از اینترنت بر تمایلات طلاق بیشتر شده است. آماتو و بیٹی^۷ (۲۰۱۱)، بیان می‌کنند که بیکاری بر طلاق اثر مثبت داشته است. روی (۲۰۱۰)، نیز به این نتیجه دست یافت که تغییرات میزان بیکاری بر جدایی افراد متأهل تأثیرگذار است. لینگستاد (۲۰۰۶)^۸، بیان می‌کند که متوازن نبودن نسبت جنسیتی در بازار ازدواج و افزایش تراکم جمعیت میزان طلاق را پایین می‌آورد؛ با افزایش تحصیلات زوجین و افزایش نرخ

1. Hellerstein, J., Morrill, M.
2. Gonzalez, R.
3. Sbarra, D., Hasselmo, K., Nojopranot, W.
4. Greenaway, P., Clark, P.
5. Yip, P., Hon, Chan, C., Yung, T.
6. Shilin, Z., Zheng, K., Ward, M.
7. Amato, P. R., Beattie, B.
8. Lyngstad, T. H.

بیکاری مردان، آمار طلاق بالا می‌رود. محسن‌زاده، نظری و عارفی (۱۳۹۰)، عوامل چهارگانه‌ای که باعث اقدام به تقاضای طلاق شده‌اند را بیان می‌کنند که عبارتند از: اعتیاد، بیکاری، خیانت زناشویی، خشونت فیزیکی. پورگتایی (۱۳۹۰)، از بین مجموعه متغیرهای مورد مطالعه، تعارض‌های فکری زوجین را مهمترین عامل طلاق می‌داند. مطالعات حاج محمدی (۱۳۹۶)، بیان‌گر آن است که میان استفاده از فضای مجازی و آسیب ارزش‌های خانوادگی رابطه وجود دارد؛ شماری از این آسیب‌ها عبارتند از: تضعیف نقش خانواده، کاهش ارتباط والدین با فرزندان، بی‌اعتمادی، دروغ‌گویی، افزایش فاصله عاطفی و روحی زوجین، افزایش طلاق، ترویج عشق‌های مجازی، بی‌توجهی به مسئولیت‌ها، تضعیف ارزش‌های اخلاقی، افزایش ارتباطات نامشروع و...

نظریه‌ها و رویکردهای مختلفی در تبیین پدیده‌ی طلاق و ازهم‌گسیختگی نظام خانواده ارائه شده است، آن دسته از نظریاتی که به تبیین عوامل فردی و روانی، اقتصادی و اجتماعی به عنوان بسترهای طلاق تأکید دارند در چارچوب نظری پژوهش مورد بررسی قرار گرفته‌اند که درون این دسته از رویکردهای تبیینی فردی و روانی، نظریه مبادله هومنز سرآمد است، وی معتقد است: «انسان‌ها زمانی دست به عمل می‌زنند که نتایج اعمال‌شان را پاداش دهنده بینگارند...» (ریتزر، ۱۳۷۶). بر اساس این نظریه رفتار فردی و گروهی انسان‌ها بر اساس انگیزه‌های آنان قابل تبیین و پیش‌بینی است و انسان‌ها به دلایل گوناگونی که آن‌ها را به هم‌گروهی اجتماعی سوق می‌دهند، جذب یکدیگر می‌شوند. همین‌که نخستین پیوندها برقرار می‌شوند، پاداش‌های متقابلی که این پیوندها برای اعضای گروه به ارمغان می‌آورند، باعث نگه‌داشت و تقویت آن‌ها می‌شوند. موقعیت عکس این قضیه نیز امکان‌پذیر است: با پاداش‌های ناکافی، رشته هم‌گروهی سست یا از هم‌گسیخته می‌شوند (ریتزر، ۱۳۷۴).

رویکرد فشار روانی نیز، قائل بر این است که، فشار روانی به نوبه‌ی خود باعث تضعیف کیفیت روابط زناشویی می‌شود. بیکاری بلندمدت و مشقت اقتصادی باعث افزایش فشار روانی روان‌شناختی و اختلاف شدید بین زوجین می‌شود (آماتو و بیٹی، ۲۰۱۲) و همچنین نظریه نیازهای مکمل وینچ، ناهمسانی زوجین را با عنوان نظریه «نیازهای مکمل»، باعث پیوند و ارضای زندگی

1. Ritzr, G.

زناشویی می‌داند. بنا به این نظریه ناهمسانی دو فرد از لحاظ قابلیت‌های ذهنی، از یک سو میان آن‌ها پیوند ایجاد می‌کند و از سوی دیگر کمکی در ارضای زندگی زناشویی است (ساروخانی، ۱۳۷۶).

یکی دیگر از نظریه‌های استفاده شده در این پژوهش، نظریه‌ی شبکه است در این نظریه، الیزابت بات، درجه‌ی تفکیک نقش‌های زن و شوهر را با میزان تراکم شبکه‌ای هم‌بسته می‌داند که زوجین بیرون از خانه برای خود حفظ می‌کنند. هر چه ارتباط ایشان با شبکه‌های خویشاوندی، دوستان و همسایگان نزدیکتر و هر چه این شبکه‌ها متراکم‌تر باشند، رابطه‌ی زن و شوهر به عنوان زوج زناشویی بیشتر تفکیک‌تر شده و تابع سلسله مراتب خواهد بود. عکس قضیه نیز مصداق دارد: هر چه شبکه‌ها کم تراکم‌تر باشند، نقش‌های مردانه و زنانه کمتر نشانگر جدایی و تفکیک هستند. بات این نکته را در قالب فشارهای فرهنگی تبیین می‌کند (سگالن^۱، ۱۳۸۵)، و نظریه سامانه‌ای نیز گسست خانواده را این‌گونه تبیین می‌کند که، خانواده به‌عنوان سامانه‌ای که اعضای آن با هم کنش متقابل دارند و رفتارهای هماهنگی نشان می‌دهند و درجه‌ای از وابستگی به همدیگر در بین آن‌ها دیده می‌شود و هرگونه اختلال در تعاملات میان اعضای خانواده می‌تواند باعث آسیب رساندن به سامانه خانواده باشد (چیپکس و لیت^۲، ۲۰۰۵).

متأسفانه، ایران نیز افزایش نامعمولی در آمار طلاق نشان می‌دهد به‌طوری که چهارمین رتبه‌ی طلاق را در جهان دارد (شاکریان، ناظری، معصومی، ابراهیمی و دانایی، ۲۰۱۴). زیرا نگاهی به وضعیت طلاق در ایران نشان می‌دهد که با افزایش جمعیت از ۵۶ میلیون نفر در سال ۱۳۷۰ تا ۸۲ میلیون نفر در سال ۱۳۹۷ تعداد طلاق از ۴۰ هزار نفر در سال به ۱۶۹ هزار نفر در سال رسیده است (سالنامه سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۶). طلاق همانند سایر مسائل اجتماعی، پدیده‌ی پیچیده‌ای است و نمی‌توان تنها یک یا چند عامل مشخص را علت بروز آن دانست (بنی‌هاشمی، علی‌مندگاری، کاظمی‌پور، فشارکی، ۱۳۹۹).

1. Segale, M.

2. Chibucos, R., Leite, W.

نگرش به طلاق و زشتی آن در وجدان جمعی تغییر یافته به گونه‌ای که کنترل و فشار اجتماعی بر این مسائل کمتر شده است. در تحقیقات مختلفی که در مورد طلاق و عواملی که بر طلاق تأثیر دارد از مدل‌ها و شاخص‌های مختلفی استفاده شده است که نشان دهندهی چندوجهی و چندبعدی بودن این مفهوم است. که در این پژوهش‌ها از متغیرها و تحقیقات مختلف که در زمان‌ها و مکان‌های مختلف انجام شده است ارتباطات و تأثیرات متفاوت و بعضاً متفاوتی روی طلاق داشته‌اند که نشان دهندهی نسبی بودن دیدگاه‌ها، ارزش‌ها، نیازها و مطلوبیت زمان‌ها و مکان‌های گوناگون بودن این مفهوم است؛ بنابراین، با توجه به مطالب بیان شده، این پژوهش نیز سعی دارد با شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر طلاق، این عوامل را به‌طور قابل ملاحظه‌ای شناسایی و سپس شدت اثرگذاری و اثرپذیری این عوامل را با استفاده از روش دیمتل به بحث و بررسی بپردازد. و این سؤال مطرح می‌شود که با استفاده از روش دیمتل می‌توان به شناسایی عوامل مؤثر بر طلاق پرداخت؟

روش پژوهش

این مطالعه، از لحاظ هدف جزء تحقیقات کاربردی و از نظر شیوه‌ی گردآوری اطلاعات در حیطه‌ی پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی قرار می‌گیرد. در گام نخست با مطالعه‌ی گسترده‌ی متون نظری تحقیق از مقالات مختلف در حوزه‌ی جامعه‌شناسی خانواده و مطالعه‌ی متغیرهای تحقیق این مقالات از سایت‌های معتبر فارسی و خارجی، ابعاد اصلی عوامل مؤثر بر طلاق شناسایی شد. سپس، با بهره‌گیری از روش دیمتل^۱ جهت تبیین و ارزیابی روابط علی و معلولی میان این عوامل با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته از افراد متخصص در حوزه‌ی علوم اجتماعی، مؤلفه‌های این ۶ بعد شناسایی شد. در این گام جامعه‌ی تحقیق خبرگان و اساتید دانشگاه کاشان به تعداد ۲۰ نفر بودند، ویژگی‌های جامعه‌ی آماری، دارا بودن مدارک تحصیلی مرتبط در حوزه‌ی جامعه‌شناسی خانواده، در دسترس بودن و تمایل به مشارکت در پژوهش بود. برای نمونه‌گیری از این جامعه‌ی آماری و انتخاب افراد خبره برای برگزاری مصاحبه‌ها ترکیب روش‌های غیر احتمالی هدفمند قضاوتی و

1. DEMATEL

■ عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل

نمونه‌گیری گلوله برفی به کار گرفته شد. در این روش، مصاحبه با یکی از اساتید علوم اجتماعی بنا به قضاوت محقق شروع شد. ضمن انجام دادن مصاحبه از نفر اول و هر یک از افراد بعدی، خواسته شد تا سایر افراد صاحب نظر در این زمینه را معرفی کنند. بنابراین، به جز نفر نخست که به طور مستقیم توسط محقق و بر اساس معیارهای مورد نظر انتخاب شد (نمونه‌گیری قضاوتی)، سایر خبرگان علاوه بر معیارهای خبرگی توسط مصاحبه‌شوندگان پیشین انتخاب شدند (نمونه‌گیری گلوله برفی). در مرحله‌ی بعد نیز از نظرهای اساتید که در گام نخست شناسایی شده بودند، برای شناسایی عوامل مؤثر بر طلاق بهره گرفته شد. در نتیجه، در این تحقیق به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر طلاق، از ۹ معیار اصلی استفاده شده است. به منظور مقایسه‌ی معیارها با یکدیگر از ۵ عبارت کیفی استفاده شده است، که نام این عبارات و مقادیر آن‌ها در جدول زیر، نشان داده شده است.

جدول ۱: جدول معیارهای دیمتل

عبارات زبانی	معادل قطعی
بدون تأثیر (No)	۰
تأثیر خیلی کم (VL)	۱
تأثیر کم (L)	۲
تأثیر زیاد (H)	۳
تأثیر خیلی زیاد (VH)	۴

یافته‌های پژوهش

جدول ۲: عوامل اصلی و فرعی مؤثر بر طلاق

عوامل اصلی	عوامل فرعی	محققان
بین فردی	فردگرایی	عبدالحسین نبوی ۱۳۹۵.
	انتظارات زیاد و نامعقول از همسر	عبدالحسین نبوی ۱۳۹۵.
	عدم عشق و محبت نسبت به هم	جوادی ۱۳۹۰، ساموئل چان و محمد ساریف مصطفی ۲۰۰۸، پور کتابی ۱۳۹۰، زهرا اخوی ۱۳۹۶، کلیک و پیرسون ۱۹۸۵.
	عدم تفاهم نسبت به هم	اصغر فولادی ۱۳۹۴، حلیمه عنایت ۱۳۹۲، مشکی ۱۳۹۰، عابدی نیا ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰.
	برآورده نشدن انتظارات فردی	فاطمه حسینی ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰.
	خیانت به همسر	آمانو و پرویتی ۲۰۰۳، کلیک و پیرسون ۱۹۸۵، گایر ۲۰۱۰، آمانو و راجرز ۱۹۹۷، عابدی نیا ۱۳۹۴.
اخلاقی	سوءاستفاده جنسی	کلیک پیرسون ۱۹۸۵، عابدی نیا ۱۳۹۴.
	فقدان تعهد نسبت به ازدواج	عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰.
	فقدان حسن خلق مناسب میان زوجین	کلیک و پیرسون ۱۹۸۵، ریحانی و عجم ۱۳۸۱، شهولی و رضایی فر ۱۳۹۰، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، عابدی نیا ۱۳۹۴، اصغر فولادی ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰، گایر ۲۰۱۰، غیائی ۱۳۸۹، آمانو و راجرز ۱۹۹۷.
	عدم ارضای نیازهای عاطفی و احساسی	حلیمه عنایت ۱۳۹۲.
نقص و کمبودهای جسمانی زوجین	نازایی و ناباروری یکی از	شریفیان ۱۳۹۲، عابدی نیا ۱۳۹۴، اصغر فولادی ۱۳۹۴.
	بیماری‌های جسمی	شریفیان ۱۳۹۲، شهولی و رضایی فر ۱۳۹۰، عابدی نیا ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰.
انحرافات جنسی	رابطه‌ی جنسی خارج از ازدواج	شریفیان ۱۳۹۲، ساموئل چان و محمد ساریف مصطفی ۲۰۰۸، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، عابدی نیا ۱۳۹۴، شهولی ۱۳۹۰، پور کتابی ۱۳۹۰.

عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل

عوامل اصلی	عوامل فرعی	محققان
نقص و مشکلات روانی زوجین	خشک اندیشی	شریفیان ۱۳۹۲، عابدی نیا ۱۳۹۴.
	بیماری‌های روانی زوجین	شریفیان ۱۳۹۲، عابدی نیا ۱۳۹۴، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، مشکلی ۱۳۹۰، قطبی ۱۳۸۳.
	مشکلات رفتاری زوجین	عابدی نیا ۱۳۹۴، مسعود هنریان ۱۳۹۰.
	عدم آمادگی روانی برای ازدواج	زهره اخوی ۱۳۹۶، پور کتابی ۱۳۹۰.
	اعتیاد به مواد مخدر و الکل	شریفیان ۱۳۹۲، زرگر و نشاط دوست ۱۳۸۶، آماتو و پرویتی ۲۰۰۳، فاطمه حسینی ۱۳۹۴، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، عابدی نیا ۱۳۹۴، زهره نصراللهی ۱۳۹۲، اصغر فولادی ۱۳۹۴، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰، حلیمه عنایت ۱۳۹۲، قطبی ۱۳۸۳، آماتو و راجرز ۱۹۹۷.
	عدم ارضای نیازهای جنسی (مشکلات جنسی)	شریفیان ۱۳۹۲، شهولی و رضایی فر ۱۳۹۰، جوادی ۱۳۹۰، عابدی نیا ۱۳۹۴، محمودی ۱۳۹۳، مسعود هنریان ۱۳۹۰، اصغر فولادی ۱۳۹۴، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، زهره اخوی ۱۳۹۶، مشکلی ۱۳۹۰، پور کتابی ۱۳۹۰.
اعتقادات مذهبی	عدم پایبندی مذهبی	مسعوده هنریان ۱۳۹۰، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین نبوی ۱۳۹۵، حلیمه عنایت ۱۳۹۲، زهره اخوی ۱۳۹۶.
اجتماعی - فرهنگی	تفاوت‌های قومی - فرهنگی زوجین	عابدی نیا ۱۳۹۴، اصغر فولادی ۱۳۹۴، حلیمه عنایت ۱۳۹۲.
	تفاوت در سطح تحصیلات میان زوجین	فاطمه حسینی ۱۳۹۴، عابدی نیا ۱۳۹۴، محمودی ۱۳۹۳، مسعود هنریان ۱۳۹۰، اصغر فولادی ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰، غیائی ۱۳۸۹.
	عدم تناسب سنی زوجین	عابدی نیا ۱۳۹۴، محمودی ۱۳۹۳، اصغر فولادی ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰، حلیمه عنایت ۱۳۹۲، مشکلی ۱۳۹۰، غیائی ۱۳۸۹، قطبی ۱۳۸۳.
	عدم اعتماد زوجین نسبت به هم	مسعوده هنریان ۱۳۹۰، اصغر فولادی ۱۳۹۴.

نشریه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

عوامل اصلی	عوامل فرعی	محققان
اقتصادی	مشکلات مالی و درآمد ناکافی	شریفیان ۱۳۹۲، عبدالحسین نبوی ۱۳۹۵، ریحانی و عجم ۱۳۸۱، شهولی و رضایی فر ۱۳۹۰، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، زهرا نصراللهی ۱۳۹۲، مسعود هنریان ۱۳۹۰، پور کتابی ۱۳۹۰، عبدالحسین کلانتری ۱۳۹۰، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، زهرا اخوی ۱۳۹۶، قطبی ۱۳۸۳، عابدی نیا ۱۳۹۴.
	بیکاری	شریفیان ۱۳۹۲، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، علی مندگاری ۱۳۹۵، روی ۲۰۱۰، عیسی زاده و همکاران ۱۳۸۹، محمدعلی فلاحی ۱۳۹۵، زهرا نصراللهی ۱۳۹۲، اصغر فولادی ۱۳۹۴، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، مشکلی ۱۳۹۰، هلرشتاین و موریل ۲۰۱۱، پور کتابی ۱۳۹۰.
	منزلت شغلی نامناسب	علی مندگاری ۱۳۹۵، زهرا اخوی ۱۳۹۶، عابدی نیا ۱۳۹۴.
	عدم حمایت مالی خانواده‌ها	علی مندگاری ۱۳۹۵، عابدی نیا ۱۳۹۴.
	ازدواج تحمیلی	فاطمه حسینی ۱۳۹۴، اصغر فولادی ۱۳۹۴، مشکلی ۱۳۹۰، قطبی ۱۳۸۳.
	عدم احساس تعلق نسبت به خانواده	حلیمه عنایت ۱۳۹۲، آماتو و راجرز ۱۹۹۷، عابدی نیا ۱۳۹۴، پور کتابی ۱۳۹۰.
خانوادگی	دخالت خانواده‌ها	شریفیان ۱۳۹۲، عبدالحسین نبوی ۱۳۹۵، زرگر و نشاط دوست ۱۳۸۶، فاطمه حسینی ۱۳۹۴، شهولی و رضایی فر ۱۳۹۰، جوادی ۱۳۹۰، صدرالاشرفی ۱۳۹۱، عابدی نیا ۱۳۹۴، پروین غیاثی ۱۳۹۰، مسعود هنریان ۱۳۹۰، اصغر فولادی ۱۳۹۴، علیرضا قاسمی ۱۳۹۳، پور کتابی ۱۳۹۰، زهرا اخوی ۱۳۹۶، گایر ۲۰۱۰.
	عدم تناسب اجتماعی و فرهنگی میان خانواده‌های زوجین	عابدی نیا ۱۳۹۴، محمودی ۱۳۹۳.

عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل

جدول ۳: ماتریس شدت روابط بر مبنای نظر خبرگان

معیارهای اصلی	بین فردی	اخلاقی	نقص و کمبودهای جسمانی زوجین	انحرافات جنسی	روانی	مذهبی	اجتماعی- فرهنگی	اقتصادی	خانوادگی	sum
بین فردی	۰	۳/۶	۳/۱	۳/۴	۳/۸	۳/۴	۳/۳	۳/۲	۲	۲۶/۷
اخلاقی	۴/۵	۰	۳/۴	۴/۱	۳/۳	۴	۳/۸	۳/۷	۳/۳	۲۹/۶
نقص و کمبودهای جسمانی زوجین	۳/۲	۲	۰	۴/۵	۲/۲	۲/۲	۲	۲/۶	۲/۸	۲۱/۵
انحرافات جنسی	۲/۲	۴/۴	۲/۳	۰	۳/۵	۳	۳/۴	۳/۵	۳/۹	۲۶/۲
روانی	۳/۷	۳/۶	۴/۶	۳/۳	۰	۴/۱	۳/۴	۳/۵	۳/۶	۲۹/۸
مذهبی	۳/۳۶۶	۲/۱	۳	۲/۶	۳/۴	۰	۳/۱	۲/۶	۳/۲	۲۳/۳۶۴
اجتماعی- فرهنگی	۲/۸	۳/۵	۲/۵	۲/۷	۳/۴	۳	۰	۳/۲	۳/۱	۲۴/۲
اقتصادی	۲/۵	۳/۶	۲/۹	۱/۹	۳/۵	۳/۷	۳/۳	۰	۲/۵	۲۳/۹
خانوادگی	۳/۵	۳/۸	۳	۳/۳	۴	۳/۴	۲/۹	۴	۰	۲۷/۹
sum	۲۵/۷۶۴	۲۶/۶	۲۴/۷	۲۵/۸	۲۷	۲۶/۷	۲۴/۷	۲۶/۳	۲۵/۴	

جدول ۴: ماتریس M (ارتباطات مستقیم)

M	بین فردی	اخلاقی	کمبودهای جسمانی	کمبودهای جسمانی	انحرافات جنسی	روانی	مذهبی	اجتماعی- فرهنگی	اقتصادی	خانوادگی
بین فردی	۰	۰/۱۲۰	۰/۱۰۴	۰/۱۰۴	۰/۱۱۴	۰/۱۲۴	۰/۱۱۴	۰/۱۱۰	۰/۱۰۷	۰/۱۰۱
اخلاقی	۰/۱۵۱	۰	۰/۱۱۴	۰/۱۱۴	۰/۱۳۷	۰/۱۱۰	۰/۱۱۴	۰/۱۱۰	۰/۱۲۷	۰/۱۱۰
نقص و کمبودهای جسمانی زوجین	۰/۱۰۷	۰/۰۶۷	۰	۰	۰/۱۵۱	۰/۰۷۳۸	۰/۰۳۳	۰/۰۶۷۱	۰/۰۸۷۲	۰/۰۹۳۳
انحرافات جنسی	۰/۰۷۳	۰/۱۴۷	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷	۰	۰/۱۱۷	۰/۱۰۰	۰/۱۱۴	۰/۱۱۶	۰/۱۳۰۸
روانی	۰/۱۲۴	۰/۱۲۰	۰/۱۵۴	۰/۱۵۴	۰/۱۱۰	۰	۰/۱۱۴	۰/۱۱۴	۰/۱۱۷	۰/۱۲۰
مذهبی	۰/۱۱۲	۰/۰۷۰	۰/۱۰۴	۰/۱۰۴	۰/۰۸۷۲	۰/۱۱۴	۰	۰/۱۰۴	۰/۰۸۷	۰/۱۰۳۳
اجتماعی- فرهنگی	۰/۰۹۳	۰/۱۱۷	۰/۰۸۳۸	۰/۰۸۳۸	۰/۰۹۰	۰/۱۱۴	۰/۱۰۰	۰	۰/۱۰۷	۰/۱۰۴
اقتصادی	۰/۰۸۳	۰/۱۲۰	۰/۰۹۷۴	۰/۰۹۷۴	۰/۰۶۳	۰/۱۱۷۶	۰/۱۲۴	۰/۱۱۰	۰	۰/۰۸۳۸
خانوادگی	۰/۱۱۷	۰/۱۲۷	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۰/۱۱۰	۰/۱۳۴	۰/۱۱۴	۰/۰۹۷	۰/۱۳۹	۰

نشریه علمی فرهنگی تربیتی زنان و خانواده

جدول ۵: ماتریس شدت مجموع روابط

R	خانوادگی	اقتصادی	اجتماعی- فرهنگی	مذهبی	روانی	انحرافات جنسی	نقص و کمبودهای جسمانی زوجین	اخلاقی	بین فردی	m(I-M)-1
۶/۹۱۲	۰/۷۵۷	۰/۷۸۴	۰/۷۵۰	۰/۸۰۳	۰/۸۱۴۴	۰/۷۷۶۶	۰/۷۴۷۹	۰/۸۰۱	۰/۶۷۵	بین فردی
۷/۵۵۷	۰/۸۲۷	۰/۶۱۳	۰/۸۱۰	۰/۸۸۴	۰/۸۶۹	۰/۸۵۸۰	۰/۸۱۵	۰/۷۵۸	۰/۸۷۰	اخلاقی
۵/۶۶۱	۰/۶۳۲	۰/۶۴۳	۰/۵۹۶۳	۰/۶۴۲	۰/۶۴۶	۰/۶۸۵۱	۰/۵۲۳۳	۰/۶۳۴	۰/۶۴۷۹	نقص و کمبودهای جسمانی زوجین
۶/۸۴۵	۰/۸۷۶	۰/۷۸۷	۰/۷۴۷	۰/۷۸۷۱	۰/۸۰۳	۰/۶۶۷	۰/۷۱۹	۰/۸۱۸۱	۰/۷۳۹۸	انحرافات جنسی
۷/۵۶۹	۰/۸۳۶	۰/۸۵۶۵	۰/۸۱۳	۰/۸۸۷	۰/۷۶۹	۰/۸۳۸۹	۰/۸۵۰۳	۰/۸۶۵	۰/۸۵۰۴	روانی
۶/۱۰۵	۰/۶۸۵	۰/۶۸۷۰	۰/۶۶۸	۰/۶۱۸	۰/۷۲۴	۰/۶۷۵	۰/۶۶۸	۰/۶۷۹	۰/۶۹۷۸	مذهبی
۶/۳۴۱	۰/۷۰۵۳	۰/۷۲۷	۰/۵۹۷	۰/۷۳۵	۰/۷۴۸	۰/۷۰۱۳	۰/۶۷۷	۰/۷۴۲	۰/۷۰۶۵	اجتماعی- فرهنگی
۶/۲۳۶	۰/۶۷۸	۰/۶۱۹	۰/۶۸۶	۰/۷۴۳	۰/۷۳۹۶	۰/۶۶۹	۰/۶۷۹	۰/۷۳۲	۰/۶۸۸	اقتصادی
۷/۲۰۶	۰/۶۹۴	۰/۸۳۵	۰/۷۶۷	۰/۸۳۴	۰/۸۵۲۸	۰/۸۰۲۰	۰/۷۷۳۵	۰/۸۳۷۰	۰/۸۰۹۹	خانوادگی
	۶/۵۹۴	۶/۸۰۱۷	۶/۴۳۷	۶/۹۳۷	۶/۹۶۸	۶/۶۷۴	۶/۴۶۶	۶/۸۶۹	۶/۶۸	J
۰/۷۴۶۱	حداستانه									

جدول ۶: ترتیب نفوذ عوامل مدل بر یکدیگر براساس نتایج حاصل از اجرای روش دیمتل

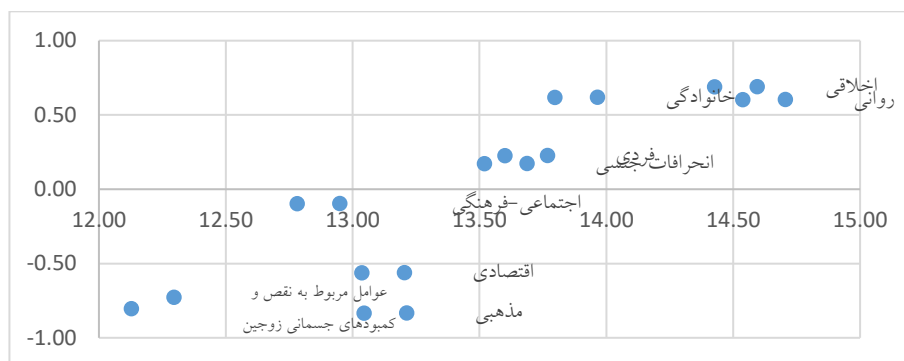
رتبه	R-J	رتبه	R+J	رتبه	J	رتبه	R	عامل
رتبه	ماهیت عامل	رتبه	شدت عامل	رتبه	عامل تحت نفوذ	رتبه	عامل نفوذکننده	
۴	۰/۲۳	۴	۱۳/۶۰	۵	۶/۶۸۷	۴	۶/۹۱۲۷	بین فردی
۱	۰/۶۹	۲	۱۴/۴۳	۳	۶/۸۶۹۲	۲	۷/۵۵۷	اخلاقی
۸	-۰/۸۱	۶	۱۲/۱۳	۸	۶/۴۶۶۵	۹	۵/۶۶۱	نقص و کمبودهای جسمانی زوجین
۵	۰/۱۷	۵	۱۳/۵۲	۶	۶/۶۷	۵	۶/۸۴۵	انحرافات جنسی
۳	۰/۶۰	۱	۱۴/۵۴	۱	۶/۹۷	۱	۷/۵۶۹۷	روانی
۹	-۰/۸۳	۷	۱۳/۰۵	۲	۶/۹۴	۸	۶/۱۰۵۳	مذهبی
۶	-۰/۱۰	۸	۱۲/۷۸	۹	۶/۴۴	۶	۶/۳۴۱	اجتماعی- فرهنگی
۷	-۰/۵۶	۷	۱۳/۰۴	۴	۶/۸۰	۷	۶/۲۳۶	اقتصادی
۲	۰/۶۲	۳	۱۳/۸۰	۷	۶/۵۹	۳	۷/۲۰۶	خانوادگی
							۶/۷۱۵	AVERAGE

می‌توان از خروجی جدول ۶ برای محاسبه شدت اثرگذاری و اثرپذیری و تعامل مولفه‌ها بهره گرفت. ستون R-J شدت اثرگذاری یک عامل را نشان می‌دهد اگر میزان مثبت باشد؛ عامل ماهیتی اثرگذار (نفوذگر) و اگر منفی باشد، R-J ماهیتی اثرپذیر خواهد داشت. بر این اساس، از بین (۹) مؤلفه مورد بررسی (۵) مؤلفه مثبت دارای ماهیت اثرگذاری بوده و مؤلفه‌های علی به شمار می‌آیند (میزان R-J آن مثبت است). در مقابل (۴) مؤلفه اثرپذیر هستند و معلول سایر مؤلفه‌ها محسوب می‌شوند. مؤلفه‌ی «اخلاقی» بیشترین اثرگذاری را بر سایر عناصر داراست و به عنوان «مهمترین عامل علی» برای طلاق از بالاترین اولویت برخوردار است. در مقابل «مذهبی» که کمترین مقدار R-J را به خود اختصاص داده است، به شدت تحت تأثیر دیگر عناصر الگو قرار دارد و «مهمترین عامل اثرپذیر» به شمار می‌آید. ستون (R+J) نشانگر میزان تعامل و ارتباط یک عامل با دیگر عوامل سیستم است. به این ترتیب عاملی که بیشترین میزان (R+J) را کسب کند، بیشترین تعامل را با دیگر عوامل داشته و در محوریت قرار می‌گیرد با توجه به جدول (۶) مؤلفه «روانی» رتبه‌ی نخست را در بین سایر مؤلفه‌ها کسب کرده است. به این ترتیب می‌توان چنین نتیجه گرفت که این مؤلفه بیشترین تعامل را با سایر مؤلفه‌ها داراست و در مرکز مدل قرار می‌گیرد.

جدول ۷: مهمترین عوامل اصلی طلاق براساس ماهیت نفوذ

ماهیت عامل	سطح	عامل
اثرگذار	۱	اخلاقی
	۲	خانوادگی
	۳	روانی
	۴	بین فردی
	۵	انحرافات جنسی
اثرپذیر	۶	اجتماعی-فرهنگی
	۷	اقتصادی
	۸	نقص و کمبودهای جسمانی زوجین
	۹	اعتقادات مذهبی

که به صورت نمودار نیز در شکل (۱) نشان داده شده است، در این شکل محور افقی (R+J) و محور عمودی (R-J) را نشان می‌دهد.

شکل ۱: نمودار علت و معلولی عوامل مؤثر بر طلاق

جدول ۸: معیارهای فرعی عوامل مؤثر بر طلاق

انحراف معیار	ضریب بتا	میانگین	گویه‌ها
۰/۷۷۶	۰/۲۰۴	۳/۴۶	فردگرایی
۰/۸۰۱	۰/۰۹۵	۳/۸۵	انتظارات زیاد و نامعقول زوجین
۰/۹۲۷	۰/۱۴۲	۳/۷۷	عدم عشق و محبت نسبت به
۱/۱۶۶	۰/۰۰۵	۲/۷۷	عدم تفاهم نسبت به هم
۱/۰۹۲	-۰/۰۷۹	۳/۲۳	برآورده نشدن انتظارات زوجین
۰/۸۷۰	۰/۵۸۶	۳/۳۸	خیانت به همسر
۱/۰۳۸	۰/۰۶۸	۲/۹۲	سوءاستفاده جنسی
۰/۷۷۶	۰/۳۵۸	۳/۵۴	فقدان خلق و خوی مناسب میان زوجین
۰/۷۶۰	۰/۰۲۲	۳/۹۲	عدم ارضای نیازهای عاطفی و احساسی
۰/۸۵۵	۰/۱۸۸	۳/۶۹	نازایی و ناباروری یکی از زوجین
۰/۸۰۱	-۰/۱۰۸	۳/۸۵	بیماری‌های جسمی
۱/۰۵۰	۰/۲۰۴	۳/۴۶	رابطه‌ی جنسی خارج از ازدواج
۱/۰۵۰	۰/۰۹۵	۳/۵۴	تعصب
۱/۱۲۷	۰/۱۴۲	۳/۵۴	خشک‌اندیشی
۱/۲۱۴	-۰/۰۰۵	۳/۱۵	بیماری‌های روانی زوجین

عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه ایرانی؛ الگویابی با استفاده از روش دیمتل

انحراف معیار	ضریب بتا	میانگین	گویه‌ها
۰/۸۹۹	-۰/۰۷۹	۳/۱۵	مشکلات رفتاری زوجین
۱/۰۸۰	۰/۵۸۶	۳/۰۰	عدم آمادگی روانی برای ازدواج
۱/۰۴۴	۰/۰۶۸	۳/۳۸	اعتیاد به مواد مخدر و الکل
۱/۰۶۸	۰/۳۵۸	۳/۱۵	عدم ارضای نیازهای جنسی (مشکلات جنسی)
۰/۹۲۷	۰/۰۲۲	۳/۲۳	عدم پایبندی مذهبی
۱/۲۲۵	۰/۱۸۸	۳/۰۰	تفاوت‌های قومی - فرهنگی زوجین
۱/۰۴۴	-۰/۱۰۸	۳/۳۸	تفاوت در سطح تحصیلات میان زوجین
۰/۹۶۷	۰/۵۷۱	۳/۴۶	عدم تناسب سنی زوجین
۱/۰۴۴	۰/۲۰۴	۳/۳۸	عدم اعتماد زوجین نسبت به هم
۱/۰۳۸	۰/۰۹۵	۳/۰۸	مشکلات مالی و درآمد ناکافی
۱/۲۳۵	۰/۱۴۲	۳/۲۳	بیکاری
۱/۰۰۰	-۰/۰۰۵	۳/۰۰	منزلت شغلی نامناسب
۰/۸۹۹	-۰/۰۷۹	۴/۱۵	عدم حمایت مالی خانواده‌ها
۰/۹۵۴	۰/۵۸۶	۳/۹۲	ازدواج تحمیلی
۱/۱۰۹	۰/۰۶۸	۳/۳۱	عدم احساس تعلق نسبت به خانواده
۱/۰۹۶	۰/۵۰۱	۳/۰۹۲	دخالت خانواده‌ها
۰/۹۸۶	۰/۳۱۲	۳/۷۸	عدم تناسب اجتماعی و فرهنگی میان خانواده‌های زوجین

که همان‌طور که مشاهده می‌کنیم از بین عوامل فرعی، خیانت، عدم آمادگی روانی برای ازدواج، ازدواج تحمیلی با ضریب تعیین ۰/۵۸۶ در رتبه‌ی نخست، عدم تناسب سنی زوجین با ضریب تعیین ۰/۵۷۱ در رتبه‌ی دوم، خیانت خانواده‌ها با ضریب تعیین ۰/۵۰۱ در رتبه‌ی سوم، عدم ارضای نیازهای جنسی و فقدان خلق و خوی مناسب با ضریب تعیین ۰/۳۵۸ در رتبه‌ی چهارم و عدم تناسب اجتماعی و فرهنگی میان خانواده‌های زوجین با ضریب تعیین ۰/۳۱۲ در رتبه‌ی پنجم قرار دارد و بقیه ضرایب نیز در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امروزه خانواده ایرانی با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری روبه‌روست، که یکی از مهم‌ترین آن‌ها بحران افزایش طلاق در جامعه‌ی ایران است. از طرفی، از آن‌جا که طلاق در کشور ما به نقطه‌ی بحران رسیده و بسیاری از خانواده‌ها با آن درگیر هستند، محققان زیادی را به تکاپو در بررسی این مسئله واداشته است. جامعه‌ی ایرانی نیز طی دو دهه اخیر به رغم تمام سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، به سمتی در حال حرکت است که روز به روز بر تعداد طلاق‌هایش افزوده می‌شود. به همان میزان که طلاق در زندگی خانوادگی رو به افزایش است، آثار و پیامدهای آن نیز هر روز بیش از گذشته حیات جامعه و سلامتی افراد جامعه را تهدید می‌کند. به همین دلیل در این تحقیق با توجه به اهمیت موضوع و از آن‌جا که خانواده اصلی‌ترین واحد اجتماعی است و هر انسانی اولین مراحل جامعه‌پذیری را در کانون خانواده پشت سر می‌گذارد، به بررسی شناسایی الگوی ساختارمند عوامل مؤثر بر طلاق در جامعه‌ی ایران با استفاده از روش دیمتل پرداخته شده است، تحلیل اطلاعات به دست آمده نشان داد که عوامل بسیار مهمی در طلاق اهمیت دارد که پس از جستجو در مطالعات گذشته و ادبیات تحقیق، این عوامل به عوامل اصلی و فرعی دسته‌بندی شد.

نتایج حاصل از عوامل اصلی حاکی از آن است که عوامل بین فردی یکی از عوامل مهم و مؤثر بر طلاق می‌باشد، زیرا تفاوت‌های فردی میان زوجین عدم عشق و علاقه و عدم تفاهم اخلاقی، انتظارات زیاد و نامعقول زوجین نسبت به هم، عدم عشق و محبت نسبت به هم و .... باعث شده است، که زیربنای نهاد خانواده متزلزل شده و خانواده از هم پاشیده شود، این عامل با پژوهش‌های انجام شده توسط نبوی (۱۳۹۵)، جوادی (۱۳۹۰)، عنایت (۱۳۹۲)، آمانو و راجرز (۱۹۹۷) همسو می‌باشد. از دیگر دیگرو عوامل مهم در طلاق، عوامل اخلاقی است، زیرا ارتباط مناسب و نحوه‌ی برقراری ارتباط صحیح و مؤثر میان زوجین می‌تواند در میزان رضایت‌مندی و حس تعلق خاطر آنان به یکدیگر مؤثر باشد. زیرا زمانی که میان زوجین تفاهم اخلاقی وجود داشته باشد آن‌ها از زندگی احساس رضایت می‌کنند ولی ضعف در برقراری ارتباط میان عوامل اخلاقی همانند، خیانت طرفین نسبت به هم، بی‌اعتمادی زوجین نسبت به هم، فقدان تعهد نسبت به ازدواج

و... باعث شکست در زندگی زناشویی می‌شود. که این عامل با پژوهش‌های انجام شده توسط هنریان (۱۳۹۰)، فولادی (۱۳۹۴)، قاسمی (۱۳۹۳)، همخوانی دارد. نقص و کمبودهای جسمانی زوجین یکی دیگر از این عوامل است که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است، در برخی موارد، ناسازگاری‌ها و ناکامی‌ها در روابط زناشویی به نقص جسمانی برمی‌گردد. عقیم بودن یکی از زوجین، بیماری‌های جسمی و... را می‌توان از زمینه‌های ناسازگاری و احساس نارضایتی دانست که موجب طلاق میان آن‌ها می‌شود که با پژوهش‌های انجام شده توسط پیرسون (۱۹۸۵) و عابدی‌نیا (۱۳۹۴) همخوانی دارد. عامل مهم دیگر انحرافات جنسی است، تمایلات زوجین به خیانت یکی از عوامل مهم از هم گسیختگی خانواده است که این عامل با پژوهش‌های انجام شده توسط هنریان (۱۳۹۰)، عنایت (۱۳۹۲)، فولادی (۱۳۹۴)، عابدی‌نیا (۱۳۹۰) و قاسمی (۱۳۹۳)، همخوانی دارد. نقص و مشکلات روانی زوجین هم عامل دیگری است که می‌تواند منجر به طلاق شود. مشکلات روانی با گذشت زمان در حال شیوع بیشتری در بین افراد است و می‌تواند در دسرهای زیادی را بخصوص در زندگی مشترک ایجاد کند، که این عامل با پژوهش‌های انجام شده توسط کلاتری (۱۳۹۰)، عنایت (۱۳۹۲) و آमतوو راجرز (۱۹۹۷) همخوانی دارد. اعتقادات مذهبی از دیگر عواملی است که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، سستی اعتقادات مذهبی اختلاف عقیده در آن تأثیری مخرب بر زندگی مشترک دارد که با پژوهش‌های انجام شده توسط هنریان (۱۳۹۰)، عنایت (۱۳۹۲)، قاسمی (۱۳۹۳) همخوانی دارد. عامل بسیار مهم دیگر عوامل اجتماعی و فرهنگی است که تفاوت‌های فرهنگی اجتماعی میان زوجین تأثیر منفی بر زندگی زناشویی دارد که این عامل با پژوهش‌های انجام شده توسط حسینی (۱۳۹۴)، عابدی‌نیا (۱۳۹۴)، محمودی (۱۳۹۳)، هنریان (۱۳۹۰)، همخوانی دارد. از مهم‌ترین عواملی که امروزه گریبان‌گیر خانواده‌های امروزی است مشکلات اقتصادی و عدم شغل مناسب و درآمد کافی است که باعث از هم گسیختگی زندگی زناشویی شده است که با پژوهش‌های انجام شده توسط کلاتری (۱۳۹۰)، عنایت (۱۳۹۲) و آमतوو راجرز (۱۹۹۷) همخوانی دارد. عامل خانوادگی عامل بسیار مهم دیگری است که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، عدم تناسب فرهنگی و اجتماعی خانواده‌ها، دخالت خانواده‌ها و... از جمله مهم‌ترین عواملی است که باعث شده خانواده‌ها

از هم پاشیده شود که این عامل پژوهش‌های انجام شده توسط شریفیان (۱۳۹۲)، زرگر و نشاط دوست (۱۳۸۶) و حسینی (۱۳۹۴)، نبوی (۱۳۹۵) همخوانی دارد.

همچنین نتایج حاصل از عوامل فرعی، در این پژوهش با توجه به قابلیت ترکیبی دیمتل و اهمیت روابط وجود میان معیارها، از این روش برای وزن‌دهی اولویت‌بندی معیارها استفاده شده است که در نتیجه‌ی اجرای آن بین معیارهای به دست آمده، از بین (۹) مؤلفه‌ی نهایی که به دست آمد، (۵) مؤلفه‌ی مثبت دارای ماهیت اثرگذاری بوده و مؤلفه‌های علی به شمار می‌آیند در مقابل (۴) مؤلفه‌ی اثرپذیر هستند و معلول سایر مؤلفه‌ها محسوب می‌شوند. مؤلفه‌ی «اخلاقی» بیشترین اثرگذاری را بر سایر عناصر داراست و به عنوان «مهمترین عامل علی» برای طلاق از بالاترین اولویت برخوردار است، که با تحقیقات گایر ۲۰۱۰، فولادی ۱۳۹۴، پورکتابی ۱۳۹۰ مطابقت دارد. در مقابل مؤلفه «مذهبی» که کمترین مقدار R-J را به خود اختصاص داده است، به شدت تحت تأثیر ملی‌گرایانه دیگر عناصر الگو قرار دارد و «مهمترین عامل اثرپذیر» به شمار می‌آید. که با تحقیقات مسعوده هنریان ۱۳۹۰، پورکتابی ۱۳۹۰، نبوی ۱۳۹۵، عنایت ۱۳۹۲ همخوانی دارد. مؤلفه‌ی «روانی» بیشترین تعامل را با دیگر عوامل داشته و در محوریت قرار می‌گیرد و رتبه نخست را در بین سایر مؤلفه‌ها کسب کرده است. به این ترتیب می‌توان چنین نتیجه گرفت که این مؤلفه بیشترین تعامل را با سایر مؤلفه‌ها داراست و در مرکز مدل قرار می‌گیرد. که با تحقیقات شریفیان ۱۳۹۲، عابدی نیا ۱۳۹۴، قطبی ۱۳۸۳، جوادی ۱۳۹۰، ساموئل چان و محمد ساریف مصطفی ۲۰۰۸، زهرا اخوی ۱۳۹۶، همخوانی دارد. همچنین نتایج حاصل از معیارهای فرعی، عوامل عدم احساس تعلق به خانواده، خشک‌اندیشی، عدم تناسب اجتماعی و فرهنگی خانواده با ضریب ۰/۵۸۶ در رتبه‌ی نخست و اختلاف تحصیلات، ۰/۵۷۱ در رتبه‌ی دوم و خیانت و خشک‌اندیشی با ضریب ۰/۳۵۸ در رتبه‌ی سوم و فردگرایی و اعتیاد به مواد مخدر و الکل و عدم تفاهم نسبت به هم با ضریب ۰/۲۰۴ در رتبه‌ی چهارم قرار دارد و بقیه ضرایب نیز در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

فهرست منابع

- آماتو، پل. (۲۰۰۳). پیامدهای طلاق برای کودکان و بزرگسالان، ترجمه‌ی مهناز محمدی‌زادگان. (۱۳۸۰)، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- احوی ثمرین، زهرا. (۱۳۹۶). «بررسی عوامل زمینه‌ساز طلاق در بافت اجتماعی فرهنگی شهر تهران»، فصلنامه‌ی فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده. ۱۲(۴۰)، ۱۰۶-۱۲۵.
- بنی‌هاشمی، فریبا؛ علی‌مندگاری، ملیحه؛ کاظمی‌پور، شهلا؛ غلامی فشارکی، محمد. (۱۳۹۹). «بررسی علل، پیامدها و راهکارهای کاهش طلاق در ایران با رویکرد دلفی فازی»، نشریه‌ی علوم اجتماعی، ۱۷(۱)، ۱۹۵-۲۳۲.
- جوادی، علی‌محمد. (۱۳۹۰). «گرایش به طلاق و عوامل مؤثر بر آن در بین مراجعه‌کنندگان به دادگاه‌های خانواده در شهرستان ایوان غرب و گیلان غرب»، مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی ایران دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران. ۱۵۲-۱۶۸.
- حاج‌محمدی، فرشته. (۱۳۹۶). «تأثیرات اخلاقی استفاده از فضای مجازی بر پیوند زناشویی و روابط فرزندان در خانواده»، فصلنامه‌ی اخلاق. ۱۳(۵۰)، ۱۱-۳۷.
- حبیب پورگنجی، کرم. (۱۳۹۰). «عوامل طلاق در استان مازندران»، فصلنامه‌ی شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده. ۱۵(۵۳)، ۸۷-۱۲۷.
- حسینی شاهرودی، حسن، (۱۳۸۰). «بررسی جامعه‌شناختی پدیده‌ی طلاق». فصلنامه‌ی معرفت. شماره ۴۵، ۸۵-۹۴.
- حسینی، آزاده. (۱۳۸۶). «ازدواج‌های همسان و استحکام خانواده»، مجله‌ی زنان، ۷(۱۰)، ۳۰-۱۰۷.
- حسینی، فاطمه؛ رضایپور، محمد؛ ساعتلو؛ مرضیه عصمت. (۱۳۹۴). «بررسی عوامل مؤثر بر افزایش میزان طلاق (مورد مطالعه: زوج‌های متارکه کرده شهرستان سر پل ذهاب استان کرمانشاه)». فصلنامه‌ی مددکاری اجتماعی. ۴(۱۲)، ۳۳-۴۱.
- زرگر، فاطمه؛ نشاط دوست، حمیدطاهر. (۱۳۸۶). «بررسی عوامل مؤثر در بروز طلاق در شهرستان فلاورجان»، فصلنامه‌ی خانواده پژوهی، ۳۷(۳)، ۷۴۹-۳۷۳۷.
- سگالن، مارتین. (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی تاریخی خانواده. ترجمه‌ی حمید الیاسی. تهران: نشر مرکز، چاپ چهارم.
- شریفیان، صلاح. (۱۳۹۲). «وضعیت طلاق و برخی عوامل مؤثر بر آن در افراد مطلقه ساکن در شهرستان بوکان»، دومین کنگره روان‌شناختی اجتماعی ایران، ۱۷۴-۱۸۰.
- شهوولی، کیومرث؛ رضایی‌فر، سلطان‌مراد. (۱۳۹۰). «بررسی علل ناسازگاری و طلاق در خانواده‌های شهرستان ایذه». مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی ایران دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران. ۱۱۳-۱۳۸.

- صدرالاشرفی، مسعود؛ خنک‌دار طارسی، معصومه؛ شمخانی، اژدر؛ یوسفی افراشته، مجی. (۱۳۹۱). «آسیب‌شناسی طلاق و راه‌های پیشگیری از آن». *مجله‌ی مهندسی فرهنگی*. ۷۳-۵۳.
- عابدی‌نیا، نسرین؛ بواله‌ری، جعفر؛ نقی‌زاده، محمد مهدی. (۱۳۹۴). «مقایسه‌ی عوامل زمینه‌ساز تقاضای طلاق بر حسب جنسیت». *مطالعات روانشناختی*. ۱۱(۱)، ۱۴۱-۱۷۷.
- عسکری فرد، حسین. (۱۳۸۰). *نقش بهداشت روان در ازدواج، زندگی زناشویی، طلاق*. انتشارات گفتگو.
- علی‌مندگاری، ملیحه. (۱۳۹۵). «بسترهای اقتصادی مؤثر بر تصمیم‌گیری زوجین به طلاق مطالعه موردی شهر تهران». *فصلنامه‌ی پژوهش‌نامه زنان*. ۷(۳)، ۱۱۷-۱۴۵.
- عنایت، حلیمه؛ نجفی اصل، عبدالله؛ زارع، صادق. (۱۳۹۲). «بررسی عوامل مؤثر بر طلاق زودهنگام در بین جوانان شهری شهر بوشهر». *فصلنامه‌ی پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*. ۲(۳)، ۱-۳۵.
- عیسی‌زاده، سعید؛ اسماعیل، بلالی؛ قدسی، علی محمد. (۱۳۸۹). «بررسی ارتباط بیکاری و طلاق در ایران». *فصلنامه‌ی شورای فرهنگی اجتماعی زنان*. ۱۳(۷)، ۲۸-۵۰.
- غیاثی، پروین؛ روستا؛ لهراسب؛ براری، مرضیه. (۱۳۹۰). «بررسی عوامل اجتماعی درخواست طلاق در بین شهروندان زن شیرازی». *فصلنامه‌ی علمی- پژوهشی جامعه‌شناسی زنان*. ۲(۳)، ۱۶۳-۱۸۸.
- فروتن، سیدکازم؛ جدیدمیلانی، مریم. (۱۳۷۸). «بررسی شیوع اختلالات جنسی در متقاضیان طلاق مراجعه‌کننده به مجتمع قضایی خانواده». *فصلنامه‌ی دانشور پزشکی*. ۱۶(۷)، ۳۷-۴۲.
- فلاحی، محمدعلی؛ دلدار، فائزه. (۱۳۹۵). «بررسی عوامل مؤثر بر طلاق در استان‌های تهران با تأکید بر عوامل اقتصادی». *فصلنامه‌ی فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده*. ۱۰(۳۴)، ۱۳۵-۱۴۴.
- فولادی، اصغر. (۱۳۹۴). «بررسی علل طلاق در استان آذربایجان شرقی». *فصلنامه‌ی جامعه پژوهی فرهنگی*. ۶(۲)، ۱۰۹-۹۳.
- قاسمی، علیرضا؛ ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳). «عوامل اجتماعی طلاق و سلامت روانی- اجتماعی در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیرتوافقی». *فصلنامه‌ی فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده*. ۸(۲۶)، ۷-۳۶.
- قدسی، علی محمد؛ بلالی، اسماعیل. (۱۳۹۰). «بازدارنده‌ها و تسهیل‌کننده‌های اقتصادی- اجتماعی طلاق». *فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی زنان*. ۱۴(۵۳)، ۴۳-۸۶.
- قطبی، مرجان. (۱۳۸۳). «وضعیت طلاق و برخی عوامل مؤثر بر آن در افراد در افراد مطلقه ساکن در منطقه دولت آباد». *فصلنامه‌ی رفاه اجتماعی*. ۲۷۱-۳، ۲۸۶.
- کلانتری، عبدالحسین. (۱۳۹۰). «طلاق، علل و پیامدها». *مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی ایران دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران*. ۲۷۱-۲۸۶.
- محسن‌زاده، فرشاد؛ نظری، علی محمد؛ عارفی، مختار. (۱۳۹۰). *مطالعه کیفی عوامل ناراضی‌تبی زناشویی و اقدام به طلاق (مطالعه موردی شهر کرمانشاه)*. *فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی زنان*. ۵۳، ۷-۴۲.

- محمدپور، علی، و باباجان میرزاپور. (۱۳۹۴). «تجزیه و تحلیل معیارهای پرتفوی با استفاده از روش دیمتل فازی». *مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار*، ۶(۲۳)، ۱۱۹-۱۳۱.
- محمدی، خدیجه؛ حیدری، معصومه؛ فقیه زاده، سقراط. (۱۳۸۷). اعتبار نسخه فارسی مقیاس Female Sexual Function Index-FSFI به عنوان شاخص عملکرد جنسی زنان. *فصلنامه‌ی پایش*، ۷(۳)، ۲۶۹-۲۷۸.
- محمودی، ابراهیم؛ میرفردی، اصغر؛ مختاری، مریم. (۱۳۹۳). «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر طلاق در شهر یاسوج». *فصلنامه‌ی جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۵(۱)، ۱۴۱-۱۵۷.
- مزیانی، ربابه؛ ماندانا، اکبری مهر؛ آدیس، کراسکیان؛ مریم، کاشانیان. (۱۳۹۱). «بررسی شیوع اختلالات جنسی و عوامل مرتبط با آن در زنان». *مجله‌ی پزشکی رازی*، ۱۹(۱۰۵)، ۶۱-۶۸.
- مشکی، مهدی؛ شاه قاسمی، زهره؛ دلشاد نوقایی، علی؛ مسلم، علیرضا. (۱۳۹۰). «بررسی وضعیت و عوامل مرتبط با طلاق از دیدگاه زوجین مطلقه شهرستان گناباد در مهر و موم‌های ۱۳۸۷-۸۸». *فصلنامه‌ی افق دانش*، ۱۷(۱)، ۴۴-۳۴.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ رضادوست، کریم؛ مجتهدزاده، سحر؛ شهریاری، مرضیه. (۱۳۹۵). «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان گرایش زوج به طلاق». *فصلنامه‌ی راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۵(۲۰)، ۲۸۱-۲۹۵.
- نصراللهی، زهرا؛ غفاری گولک، مرضیه؛ پروا، علی اکبر. (۱۳۹۲). «عوامل تعیین کننده طلاق در ایران با تأکید بر عوامل اقتصادی». *فصلنامه‌ی مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان*، ۱۱(۴)، ۱۶۵-۱۸۶.
- هنریان، مسعوده؛ یونسی، سیدجلال. (۱۳۹۰). «بررسی علل طلاق در دادگاه‌های خانواده تهران». *فصلنامه‌ی روانشناسی بالینی*، ۱(۳)، ۱۲۵-۱۵۳.
- Allemand, M. (2008). Age differences in forgivingness: The role of future time perspective. *Journal of Research in Personality*, 42, 1137-1147. pp:1-40.
- Amato, P. R., & Beattie, B. (2011). Does the Unemployment Rate Affect the Divorce Rate? An Analysis of State Data 1960-2005, *Social Science Research*, Vol. 40, No. 3, pp. 705-715.
- Baucom, D. H., Hahlweg, K., David C. Atkins, D. C., Engl, J., & Thurmaier, F. (2006). Long-Term Prediction of Marital Quality Following a Relationship Education Program: Being positive in a constructive way. *Journal of Family Psychology*, 20, pp.448-455.
- Chibucos, Thomas R, Leite, Randall. (2005). W, DL Weis - Readings in Family Theory. SAGE Publications
- Conger, R. D., Elder Jr., G. H., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Huck, S. & Melby, J. N. (1990). Linking Economic Hardship to Marital Quality and Instability. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 52, No. 3, pp.259-276.
- David A. Sbarra, Jessica L. Borelli. (2019). Attachment Reorganization Following Divorce: Normative Processes and Individual Differences, *Current Opinion in Psychology*, volume 25. Available online 21. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2018.03.008>. pp71-75.
- Ghanbari, E., Zadeh, F. A., Amirazodi, N., & Alam, A. A. (2017). The Effect of Communication Skills on Sexual Satisfaction with the Mediatory Effect of Personality

- Traits among Individual Filing for Divorce in Shiraz. **International Journal of Psychology and Behavioral Sciences**, 7(3).pp83-89.
- González-Val, R., and Marcén, M. (2017). Divorce and the business cycle: a cross-country analysis. *Review of Economics of the Household*, 15(3).pp879-904.
- Greenaway, E.S., Clark, S. (2017). Variation in the link between parental divorce and children's health disadvantage in low and high divorce settings. *SSM - Population Health*, 3. pp473-486.
- Hamidi, F., Abbasi Makwand, Z. and Mohamad Hosseinic, Z. (2010) Couple therapy: forgiveness as an Islamic approach in counseling. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 5, 1525-1530. pp1625-1630.
- Hellerstein, J. K., & Morrill, M. S. (2011). Booms, Busts, and Divorce, **The BE Journal of Economic Analysis and Policy**, Vol. 11, Issue. 1. pp1-28.
- Lyngstad, T. H. (2006). 'Does Community Context Have Important Bearing on the Divorce Rate?', A Fixed-effect Study of Twenty Norwegian First Marriage Cohort, **Vienna Institute of Demography Austrian Academy of Sciences**, www.oeaw.ac.at. pp1-19.
- Marinescu, L. (2016). Divorce: What does learning have to do with it. *Labour Economics*, 38. pp1-57.
- Patil, S. K., and R. Kant. 2014. A fuzzy AHP-TOPSIS framework for ranking the solutions of Knowledge Management adoption in Supply Chain to overcome its barriers. **Expert Systems with Applications** 41 (2).pp679-693.
- Roy, S., (2010). Unemployment Rate and Divorce, Working Paper, University of Canterbury.
- Sbarra, D.A., Hasselmo, K. and Nojopranoto, W. (2012) Divorce and Death: A Case Study for Health Psychology. **Social and Personality Psychology Compass**, 6. pp.905-919.
- Schellekens, J., & Glikberg, D. (2013). Inflation and Marriage in Israel. **Journal of Family History**, Vol. 38, No. 1. pp.119-142.
- Shakerian, A., Nazari, A.M., Masoomi, M., Ebrahimi, P. and Danai, S. (2014). Inspecting the Relationship between Sexual Satisfaction and Marital Problems of Divorce-asking Women in Sanandaj City Family Courts. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 114. pp.327-333.
- Shilin, Zheng, Yuwei, uanb, Michael, R. Ward. (2018). The effect of broadband internet on divorce in China, **Technological Forecasting and Social Change**, Available online 3 August 2018. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.07.038>. pp.99-114.
- Wai, S.T. and Yip, T.H.J. (2009) Relationship among dispositional forgiveness of others, interpersonal adjustment and psychological well-being: Implication for interpersonal theory of depression. **Personality and Individual Differences**, 46, pp.365-368.
- Weiss, Robert S (1977) *Marital Separation*, Basic Books Inc. New York.
- Williamson, H. C., Nguyen, T. P., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2015). Are problems that contribute to divorce present at the start of marriage, or do they emerge over time **Journal of Social and Personal Relationships**. Advance online publication. doi: 10.1177/0265407515617705. pp.1-27.
- Yip, P. S.F., Yousuf, S. Hon Chan, C., Yung, T., Wu, K.C.-C. (2015). The roles of culture and gender in the relationship between divorce and suicide risk: A meta-analysis. **Social Science & Medicine**. 128. pp.87-94.

